

Karmaşık Bir Sosyo-Ekolojik Afet Olarak Göç ve Göç Araştırmalarında CBS

Çağla Melisa KAYA¹, Besime YÜCEL²

ÖZ

Göç olgusu literatürde son zamanlarda kültürel afet olarak nitelendirilmekle birlikte, son on yıldır yaygın olarak sosyo-ekolojik afet olarak kullanılmaktadır. Afetler her ne kadar yaygın olarak ani gelişen ve kısa sürede yıkım ve/veya bozucu etkilere sahip olan olaylar halinde gerçekleşse de, etkileri nispeten daha uzun sürede belirginleşen afetler de söz konusudur. Bu açıdan değerlendirildiğinde göç, sonuçları zaman içinde belirginleşen sosyal, demografik ve çevresel fiziki etkileri çok yönlü olarak ele alınması gereken sosyo-ekolojik bir afettir. Göç, özellikle göç edilen kentlerde kent planlamalarına uyumlu olmayan, kayıt dışı büyüme ve/veya plansız genişleme gibi etkilere neden olabilmekte ve çevresel bozulma, kirlilik, yanlış arazi kullanımı gibi ekolojik bozunmalara yol açmaktadır. Ancak sosyo-kültürel kayıpların iki yönlü olması da (göç eden- göç alan) mümkündür. Devletler açısından ülke kaynaklarının etkin kullanılması, doğru arazi kullanım yöntemi, demografik gücün doğru yönlendirilmesi, gelişim planlamalarına uyumlu çalışmalar için göçün mevcut durumu ve etkilerinin doğru analiz edildiği planlama ve yaklaşımların geliştirilmesi oldukça önemlidir. Bu bağlamda, göç mekânsal ve sosyal özellikleri bir arada barındırdığından Coğrafi Bilgi Sistem platformları göç çalışmaları için değerli bir araçtır. Göç ile ilgili veriler her ne kadar yaygın olarak istatistikî bilgiler şeklinde değerlendirilse de mekânsal ilişkiler analiz edilmeden görselleştirilmeden ve dikkate alınmayan yaklaşımlar eksik kalacaktır. Bu çalışmada göç ile ilgili analizlerde Coğrafi Bilgi Sistemlerde altlık haritalar üretilmiştir. Çalışmada 2018 - 2019 yıllarına ait TÜİK göç verileri kullanılmıştır. İstatistikî veriler mekânsal verilerle ilişkilendirilerek analizler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Afet, Coğrafi Bilgi Sistemleri, Sürdürülebilir Planlama

Migration as A Complex Socio-Ecological Disaster and GIS in Migration

ABSTRACT

Although "migration" recently has been described as a cultural disaster in the literature, also it has been widely used as a Socio-Ecological disaster for the last two decades. Disasters commonly occur as events that develop suddenly and have devastating effects in a short time, but some disasters which become evident in a relatively long time cause destruction and/or losses. In this aspect, migration should be studied as a socio-

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Coğrafya Bölümü, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, İKCU, İzmir

İlgili yazar e-posta/Corresponding author e-mail: caglamelisa.kaya@ikcu.edu.tr ORCID No: 0000-0002-2664-7510

² Arş. Gör, Dr., Coğrafya Bölümü, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, İKCU, İzmir

İlgili yazar e-posta/Corresponding author e-mail: besime.yucel@ikcu.edu.tr ORCID No: 0000-0002-6450-8626

Bu makaleye atıf yapmak için- *To cite this article*

Kaya, Ç. M. ve Yücel, B., (2022). Karmaşık Bir Sosyo- Ekolojik Afet Olarak Göç ve Göç Araştırmalarında CBS. *Afet ve Risk Dergisi*, 5(2), 380-394.

ecological disaster with social, demographic and environmental effects, the consequences of which become evident over time. It can cause effects such as unregistered growth and/or unplanned expansion, which are not compatible with urban planning, especially in the cities of immigration, and cause ecological degradation such as environmental degradation, pollution, land use mistake. However, socio-cultural losses could be sociologically bidirectional. It is very important for states to make a migration planning by analyzing the effects of migration in terms of effective use of resources, correct land use, correct orientation of demographic power, and compatible implementations of development plans. In this context, since migration combines spatial (location-based) and social features, Geographic Information Systems (GIS) platforms are a valuable tool for spatial relations that can handle migration in multiple ways. Although the conditions related to migration are widely evaluated statistically, approaches in which spatial relations are not analyzed, visualized and taken into account will be incomplete. In this study, for analysis of migration, base maps were produced in Geographic Information Systems and TUIK migration data of 2018 - 2019 years were used. The analyzes were made by associating of statistical and spatial data.

Keywords: Immigration, GIS, Disaster, Sustainable Urban Planning

1. GİRİŞ

Göç, en temel anlamıyla mekan üzerinde insanoğlunun daha iyi yaşam koşullarına erişebilme umuduyla geçici ya da kalıcı yer değiştirmesini ifade eden bir olgudur. Uluslararası Göç Örgütü (IOM) "Göç Terimleri Sözlüğü"nde göç terimini; Bir kişi ya da bir grup insanın yerleşik oldukları ülke içinde ya da sınırları aşarak başka ülke topraklarında ikamet etmesi olarak tanımlamıştır (IOM, 2019).

Göç hareketinin katılımcıları; zorlayıcı dış faktörlerin müdahalesi olmaksızın kendi arzusu ile yer değiştiren göçmenlerden, zorlayıcı dış etmenlerle yerinden edilmiş kişileri tanımlayan sığınmacılardan ve Birleşmiş Milletler (BM) koruması altında olan mültecilerden oluşmaktadır. Uluslararası hukuktaki statüleri her ne olursa olsun göçmen, mülteci ya da sığınmacı grubu yerinden göç etmeye teşvik eden temel itici güç mevcut yaşam koşullarından çok daha iyi ve güvenilir imkanlara ulaşma arzusudur. Bu bağlamda göç eden insan ya da topluluklarının kişisel beklentilerinin de önemli olduğu göç hareketinde, göç alan yerleşim yerlerinin, göç veren yerleşim yerlerinden ekonomik, siyasal, sosyal, kültürel ya da ekolojik koşullar bakımından birtakım üstünlükleri olması beklenir.

Göç olgusunu anlaşılır kılmak ve insan topluluklarını göç etmeye teşvik eden temel parametreleri açıklığa kavuşturmak için göç araştırmacıları tarafından çeşitli kuram ve teoriler geliştirilmiştir. Bu kuramların en başında Coğrafyacı Ernst Ravenstein'in 1885 yılında yayımlanmış olduğu "Göç Yasaları" (The Laws of Migration) adlı kuramı gelmektedir. Bu kurama göre göç hareketleri çoğunlukla kısa mesafeler aralığında gerçekleşmekle beraber, süreç içerisinde zincirleme etki ile daha uzak mesafelere yayılmaktadır. Uzak mesafelere göç edenler genellikle büyük ticaret ve sanayi merkezlerinden birini tercih etmekte, her ana göç hareketi dengeleyici karşı göç hareketini başlatmaktadır. Ayrıca kuramın ortaya koyduğu en dikkat çekici tespitlerden biri de; kırsal kesimde yaşayanların merkezde yaşayanlara göre, kadınların erkeklere göre daha fazla göç etme eğilimde olduğudur (John, 2003).

Sosyolog Everett Lee, Ravenstein'in çalışmasına atıfta bulunarak 1966 yılında "A theory of Migration" adlı makalesinde göçe neden olan faktörleri "İtme-Çekme Teorisi" adını verdiği yaklaşımı ile açıklamaya çalışmıştır. Lee göçü; menşe ülke ile ilgili faktörler, varış yeri ile ilgili faktörler, kişisel faktörler ve araya giren engeller olmak üzere dört temel başlık altında açıklamaya çalışmıştır. Buna göre göç hareketinin başladığı menşe ülkede itici faktörler olması gerekirken, varış yerinde çekici faktörler olması beklenmektedir. Siyasi sınırlar, topografik engeller, ulaşım güçlükleri ya da ikamet izni gibi zorluklar da göçün gerçekleşmesi için aşılması gereken ara engeller olarak tanımlanmaktadır (Lee, 1996).

Göç hareketlerini açıklamaya yönelik bir başka yaklaşım da sosyolog Samuel Stouffer'in 1940 yılında ortaya attığı "Kesişen Fırsatlar" (Theory of Intervening Opportunities) kuramıdır. Bu kurama göre hareketlilik ve mesafe arasında zorunlu bir ilişki bulunmamaktadır. Kişileri ya da toplumlari göç etmeye teşvik eden temel neden yakınlık-uzaklık durumu değil, fırsatlardır. Diğer bir ifade ile insanları göçe teşvik eden unsurlar menşee ülke ile hedef ülke arasındaki kesişen fırsatlarla ters orantılı, varış yerindeki fırsatlarla doğru orantılıdır (Stouffer, 1940).

Modernleşme Okulu-Denge Kuramı göçü açıklamaya çalışan bir başka kuramdır. Bu ekolü destekleyen araştırmacılar arasında William Arthur Lewis, Talcott Parsons, Walter Rostow, Michael Todaro ve Daniel Lerner gibi araştırmacılar ön plana çıkmaktadır. Bu kuramın temsilcileri, batı kapitalist değerlerinin ve uygulamalarının üçüncü dünya ülkelerinin modernleşmesine katkı sağlayacağını savunmaktadır. Kırsal kesimlerde yaşanan işgücü fazlalığının sanayi bölgelerine transferi ile nüfus ve ekonomi alanında denge sağlanarak az gelişmiş yerlerin gelişeceği varsayılmaktadır (Özyakışır, 2013).

Denge Kuramı ve onu destekleyen göç kuramları, az gelişmiş ülkelerde dengeli bir kalkınmadan ziyade, eşitsizliği ve yoksulluğu artırdığı gerekçesiyle sonraki göç araştırmacılarından ağır eleştiriler almıştır. Bu eleştiriler beraberinde Merkez-Çevre ve Dünya Sistemi kuramlarının geliştirilmesinin önünü açmıştır. Söz konusu yaklaşımlar aynı zamanda Bağımlılık Teorisi'nin temel çerçevesini oluşturmaktadır. Immanuel Wallerstein, Samir Amin, Paul Baran, Raul Prebisch, Fernando Cardoso gibi araştırmacıların temsilcileri olduğu teoriye göre, merkez ve çevre olmak üzere iki önemli ekonomik sisteme ayrılan dünya ekonomik düzeninde az gelişmiş çevre ülkeler, gelişmiş merkez ülkelere bağımlıdır ve uzun vadede bu ilişki az gelişmiş ülkelerin aleyhine işleyecektir (Özyakışır, 2013). Merkez-çevre bağımlılık yaklaşımına göre, göç hareketliliği ile merkez ülkeler, çevre ülkelerden ucuz işgücü, hammadde ve sömürü pazarları elde etmektedir. Bu teori uluslararası göçü, güçlü ekonomilerin zayıf ekonomilere nüfus etmesi olarak yorumlamaktadır. Bu kurama göre gelişmiş ülkelerin belirlediği mevcut düzen, göç veren yoksul ülkelerdeki gelir kaynaklarını zayıflatarak, eşitsizlikleri derinleştirmektedir (Güllüpinar, 2012).

Bir başka yaklaşım olan "Neoklasik Kuram" göç olgusunu makro ve mikro düzeyde açıklamaya çalışmıştır. Neoklasik kuram bireyin beklenen geliri maksimize etmesine odaklanmaktadır ve ekonomi piyasalarının eksiksiz ve iyi işlemekte olduğunu varsaymaktadır (Massey vd., 2014). Bu kurama göre arz ve talep dengesindeki farklılıklardan kaynaklanan göç hareketi, makro düzeyde sermaye sahibi ülkeler ve bölgeler ile diğer ülkeler arasında bir denge unsuru iken, mikro düzeyde, neoklasik göç hareketine katılanları bir maliyet-fayda hesaplamasına dayanarak hareket etmeye karar veren bireysel, rasyonel aktörler olarak tanımlamaktadır (Sirkeci ve Yaylacı, 2019).

Göç olgusunu ve süreçlerini anlamaya yönelik çalışmalardan biri de Wilbur Zelinsky tarafından 1971 yılında geliştirilen "Hareketlilik Geçiş Hipotezi"dir. Bu hipotezde göçler zaman-mekan ikileminde ele alınmış olup, beş aşama ile açıklanmıştır. Günümüzdeki anlamıyla modern bir göçten bahsetmenin mümkün olmadığı birinci aşamada, doğum ve ölüm oranları çok yüksektir. Geçici ve kısa süreli dini, ticari, siyasi ve sosyal nedenlere dayanan nüfus hareketleri hakimdir. Doğurganlık oranlarının hala yüksek, ölüm oranların ise azalmaya başladığı erken geçiş aşaması olan ikinci aşama, kırdan kente göç hareketlerinin başladığı evredir. Geçiş aşaması olan üçüncü aşamada ise kentsel alanlara doğru bir göç dalgası devam ederken, hızında bir yavaşlama söz konusudur. Doğurganlık ve ölüm oranları azalmış, yaşam kalitesi artmış ve göçü kısmen azaltmıştır. Dördüncü aşamada kırsal alanlardan şehirlere doğru azalan miktarda göç akışı devam ederken, şehirler arasında da gelişmiş sosyo-ekonomik koşullara dayalı bir göç akışı yaşanmaktadır. Ayrıca ülke dışarıdan da göç almaya başlamıştır. Son aşama olan beşinci aşamada ise ekonomi, ulaşım, eğitim, sağlık ve teknoloji alanlarındaki olumlu gelişmeler neticesinde, yerleşme amacıyla yapılan kalıcı göçlerde düşme yaşanmıştır. Buna karşın kentler arası göçler devam etmektedir. Hem iç, hem dış göçe yönelik sıkı kontrol mekanizmaları geliştirilmiştir (Savcı ve Ergöçmen, 2019).

Göç konusunda önemli çalışmalarda bulunan araştırmacılardan biri de 1950'li yıllarda göçü türlerine göre ayıran sosyolog William Petersen'dir. İnsanların göç etmesini sağlayan faktörler üzerine araştırmalar yapan Petersen, göç etme nedenlerinin sadece itme-çekme nedenleri ile değil, aynı zamanda sosyo-ekonomik ve siyasal gerekçelerle de olabileceğini ortaya koymuştur. Bu doğrultuda Petersen beş göç tipolojisi belirlemiştir. Bunlar; ilkel (primitive), zorunlu (forced), yönlendirilmiş (impeded), serbest (free) ve kitlesel (mass) göçtür. İlkel göç, zorlayıcı fiziki çevrenin ve coğrafi koşulların göç etmede temel belirleyici olduğu göç türüdür. Zorunlu göç, yönetimi elinde bulunduran siyasal otoritenin zorunlu bıraktığı göçtür. Göç edilecek yer bireyin kararına bağlı değildir. Yönlendirilmiş göç, siyasal, ekonomik ya da sosyal baskılar dolayısıyla göçe zorlanan kişilerin gidecekleri yere kendilerinin karar verdiği göçtür. Serbest Göç, herhangi bir baskı ya da zorlayıcı unsur olmaksızın göç edenlerin istek ve beklentileri doğrultusunda gerçekleştirilen göçtür. Son olarak Kitlesel göç ise çok çok sayıda insanın bir araya gelerek nüfus grupları halinde göç etmesini ifade etmektedir (Akbaş, 2020).

1.1 Sosyo-Ekolojik Afet Olarak Göç

Geçmişten bugüne insanları göç etmeye teşvik eden çok çeşitli itici ve çekici faktörler olmuştur. Çekici güçler, bireylerin ya da nüfus gruplarının kişisel tercihlerine ve beklentilerine göre değişmekle beraber, ortak paydaları daha iyi yaşam koşullarına erişmektir. Bu iyi yaşam koşulları; barışçıl ve özgürlükçü topraklarda yaşama arzusu olabileceği gibi, en temel insan haklarından biri olan temiz suya erişim de dahil olmak üzere, gıda, istihdam, sağlık, eğitim gibi hizmetlere erişmeyi de ifade edebilir.

Bulunduğu menşei ülkeden bireyleri ya da kitleleri başka bir yere göç etmeye teşvik eden en eski itici güç, ilkel göç olarak da adlandırılan deprem, kuraklık, çölleşme, susuzluk, buzulların erimesi, sel, kasırga, tsunami, ormansızlaşma, yanardağ patlamaları ve hava kirliliği gibi çevresel kaynaklı göçler olmuştur. Bu çevresel etkilerin bazısı doğal coğrafi koşulların bir sonucu olabileceği gibi, bazıları da antropojenik etkilerden kaynaklanmaktadır. Özellikle 1990'lı yıllardan sonra küreselleşmenin hızlanması, ulaşım ve teknolojiye gelişmeler ve toplumda tüketim davranış kalıplarının yaygınlaşması insanın doğaya geri dönüştürülmesi güç zararlar vermesine yol açmıştır. Ülke İçinde Yerinden Edilme İzleme Merkezi'nin (Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC) verilerine göre; 2008'den 2021 yılına kadar dünya genelinde 318 milyondan fazla insan sel, deprem, fırtına ya da kuraklık gibi çevresel afetlerle yerinden olmuştur (Apap, 2021).

İnsanların göç etmesine neden olan bir diğer itici faktör de devasa boyutlarda sosyo-ekolojik afet sonuçlarına yol açabilen savaşlar ve çatışmalardan kaynaklanmaktadır. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (UNHCR) yayınladığı rapora göre 2021'in ilk altı aylık periyodu itibarıyla dünyada çatışma, zulüm, güvensizlik ve iklim değişikliği gibi nedenlerle 84 milyondan fazla insan zorunlu yer değiştirmiştir (URL 1).

Kitleler halinde göçe neden olan çatışma durumlarında, gerek göç veren ve göç alan ülkeler, gerekse göç eden kişiler için güvenlik riskleri bulunmaktadır. Savaşın yol açtığı sosyo-ekonomik enkaz doğrudan bir doğal afettir. Savaş ve çatışma ortamları, istikrarsız bir süreci tetiklediği ve on binlerce masum insanı mağdur ettiği için birer afet iken, söz konusu nedenlerle göç eden kişiler de afetzede olarak kabul edilmektedir. Her şeyden önce savaş patlak verdiği ülkenin vatandaşlarına zarar vermekte, tarihi, kültürel ve ekonomik birikimini geri dönüştürülmesi çok zor bir biçimde yerle yeksan etmektedir.

Kuşkusuz savaştan en çok zararı gören yerinden edilmiş savunmasız kişilerdir. Birdenbire patlak veren ve çocuk, kadın, yaşlı, engelli ayırmaksızın herkesin can güvenliğini tehdit eden şiddet ortamından insanlar, ön hazırlıksız ve geride her şeylerini bırakarak göç etmek zorunda bırakılmaktadır. Menşei ülkeden varış yerine ulaşıncaya kadar barınma, gıda, giyecek gibi temel haklara erişim konusunda sorunlar yaşayan yerinden edilmiş kişiler, fiziksel, psikolojik ve sosyolojik açıdan da birçok olumsuz süreci deneyimlemektedirler.

Keza göç hareketinin yöneldiği varış ülkesi de, kitlesel ve düzensiz göçlerle sınır tehditleri, demografik bozulma, ekonomik gerileme, terör saldırıları, çarpık kentleşme gibi tehditlerle karşı karşıya kalabilmektedir. Özellikle dünyanın küresel bir köy haline geldiği küreselleşme çağında illegal, düzensiz ve kaçak sınır geçişleri yalnızca menşe ülke ve bölge ülkeleri için değil, tüm dünya için bir risk unsuru oluşturmaktadır. Bu bağlamda göçün bir sosyal afete dönüşmemesi için ev sahibi ülkeler, BM'ler, uluslararası kurum ve kuruluşlar, STK'lar ve devlet temsilcileri eş güdümlü bir şekilde mülteci ve sığınmacıların koşullarının iyileştirilmesi için çalışmalıdır. İnsan hakları beyannamesi çerçevesinde mevcut sığınmacı ve mültecilerin korunması, adaptasyon ve uyum olanaklarının sağlanması, istihdam ve eğitim ihtiyaçlarının karşılanması göç alan ülkenin olduğu kadar, uluslararası toplumun da sorumluluğundadır.

Sürdürülebilir kalkınmada çevresel, sosyal ve ekonomik yönlere sahip göçün dünya çapında giderek daha fazla üzerinde durulmaktadır (UNCSD, 2012). Göç, bölgeleri refaha götürme potansiyeline sahip olabileceği gibi, göçün bölgede yaptığı etkilere bağlı olarak bölgenin bekasını tehlikeye atması da mümkündür (Nazeer vd., 2021). Gerek iç göçün gerekse uluslararası göçün kalkınma üzerinde etkileri literatürde geniş bir alan tutmaktadır. Dünyada yaklaşık 215 milyon uluslararası ve 740 milyon iç göçmen bulunmaktadır (UNDP, 2009). Göç, bireylere ve bölgelere sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan fayda sağlayabilir, ancak bir kentin/bölgenin benimseme kapasitesini aştığında, kentsel yapıyı bozmaya başlar ve nihayetinde stratejik olarak kontrol edilmezse bölgenin sürdürülebilirliğini tehlikeye atması ve kayıplara neden olması mümkündür. Göçün sosyo-ekolojik bir afet olmaktan çıkıp sürdürülebilir nitelikte olması; gelecek nesillerin refahının mevcut neslin refahından daha az olmaması, yani faydanın azalmaması artması gerektiğini ifade etmektedir (Allen,1980; Clark,1986; WCED 1987; Nazeer vd., 2021). Gelişmiş ülkelere oranla daha büyük kentleşme sorunları yaşayan gelişmekte olan ülkelerin karşılaştığı zorlukların önemli bir kısmı, demografik değişikliklerden kaynaklanmaktadır (Gupta ve Bharat, 2022). Bu açıdan önemli demografik değişimlere neden olan göçler, kalkınma süreçlerinde kapsayıcı ve dengeli büyüme üzerinde büyük bir etkiye (pozitif ve/veya negatif) sahiptir. Genel olarak göç nüfus sayımı verilerine dayanmaktadır. Ancak bu yaklaşımda göçün demografik değişimler üzerindeki dinamik yönü dikkate alınmamaktadır (Gupta ve Bharat, 2022).

Uluslararası Göç Örgütü (IOM) iklim değişikliğinin en büyük etkisinin göç üzerinde olabileceğini ve iklim değişiklikleri nedeniyle özellikle kıyı şeridi erozyonu, taşkınlar ve tarımsal bozulma gibi nedenlerle milyonlarca insanın yer değiştireceğini ifade etmiştir (Rechkemmer vd., 2016, URL 2). Bu alanda çalışan bilim insanlarının ortak bir tahmini olarak, çevre kaynaklı olaylar sebebiyle göç eden nüfusun 2050 yılına kadar 200 milyon'a ulaşabileceği tahmin edilmektedir (Brown, 2008). Rakamı bir perspektife oturtmak gerekirse, 2050 yılına kadar dünyadaki her 45 kişiden birinin iklim değişikliği nedeniyle yerinden olacağı anlamına gelmektedir.

Göç eden topluluğun büyük ya da küçük olması etkili özellikleri değiştirmez ancak etkilerin doğuracağı sonuçların zamanını ve şeklini değiştirmesi mümkündür. Büyük kitle hareketlerinde göç alan bölgenin kapasitesi hızlı aşılandığından sorunlar hızla ortaya çıkacaktır, ancak kapasitenin yavaş aşıldığı bölgelerde süreç zamana yayılmakla birlikte zaman içinde nispeten daha ağır ilerleyecektir. Göç, yerleşen grubun ulusal kimlik ve aidiyet kavramını yok etmeden ancak aynı zamanda göç ettiği bölgede yaşayan toplumun sahip olduğu değerleri bozunmaya uğratmadan ve istikrarı bozmayacak şekilde yaşamlarını idame edecek şekilde olmalıdır (Akıncı vd., 2015). Bu açıdan göç politikaları ve göç olgusunun dikkate alındığı planlama yaklaşımları oldukça önemlidir. Göçler meydana gelip tamamlanan olaylar değildir. Başlangıç çeşitli sebeplerle tetiklenen sonrasında birçok bakımdan farklı senaryolarda devam eden süreçlerdir. Bu süreçler yukarıda da değinildiği gibi olumlu etkileri oluşturabilmekle beraber olumsuz sonuçları da doğurabilmektedir. Olası kayıpları azaltmak için geliştirilecek çok yönlü model ve politikalara ihtiyaç vardır. Taşkın, heyelan vb. afetlerde kayıpların engellenmesi ve/veya azaltılması için kent gelişiminde afet senaryolarına duyarlı planlamalar söz konusu olduğu gibi

göç olayları içinde bu tip yaklaşımlar sürdürülebilir kent gelişimleri ve kentsel kalkınma için önemli aşamalardır.

İstatistiki verilere dayanan ancak mekânsal ve zamansal boyutu da olan göçü anlamak ve gelişmesi muhtemel durumları, gelecek senaryoları modelleyebilmek için bu bilgilerin saklanabildiği, sorgulanabildiği, çeşitli yöntemlerle analiz edilebildiği ve görsellenebildiği araçlara ihtiyaç vardır (Mijani vd., 2021; Harun, 2021; Sumping, 2021). Günümüzde böyle bir yaklaşımı Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) Platformları sunmaktadır. Özellikle CBS'nin demografik bilgileri mekânsal veriyle birleştirebilme yeteneğinin yanı sıra çevresel değişimlerin analizine olanak sağlayan Uzaktan Algılama (UA) entegrasyonu da önemli bir diğer avantajıdır (Yang vd., 1999; Nazeer vd., 2021). Göçün çevresel etkilerinin zamansal boyutta analizi için UA yüksek doğruluklu ve hızlı çözümler sunmasını sağlamaktadır. Göç olgusunun çok geniş yelpazeye dayanan nedenleri, etkileri ve sonuçlarının olması nedeniyle göç ile ilgili CBS çalışmalarının aşamalı olarak oluşturulması yüksek hacimli verinin doğru yönetilmesini sağlayacaktır. Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi, Taşkın Risk Değerlendirme ve Yönetimi Hakkında 23 Ekim 2007 Tarih ve 2007/60/EC Sayılı Konsey ve Avrupa Parlamentosu Taşkın Direktiflerinde Taşkın Yönetimi ve Planlama çalışmalarına altlık oluşturacak tehlike ve risk haritalarının oluşturulmasıyla ilgili olarak öncesinde ön çalışma olarak taşkına duyarlı bölgeler (ön değerlendirme) tespit edilmesi daha sonra belirlenen bu bölgeler üzerinden altlık haritaların üretilmesi yaklaşımı ön görülmüştür. Taşkın afeti korunma ön çalışmalarına benzer şekilde sosyo-ekolojik afet gözüyle göç olgusunun değerlendirilmesinde de öncül çalışma olarak göç olaylarının olduğu bölgelerle ilgili ön değerlendirmelerin yapılacağı çalışmalar göç planlama ve yönetimi açısından faydalı olacaktır.

Bu çalışma da göç ön değerlendirmelerine altlık oluşturabilecek Türkiye iller bazında Türk Vatandaşları ve Yabancı Uyruklu vatandaşların göç hareketliliği analiz edilmiştir. Çalışmada 2018 ve 2019 yılına ait veriler kullanılmıştır. Çalışmada farklı kriterlere göre istatistiki bilgiler mekânsal veriyle birleştirilerek analizler yapılmış ve sonuçlar çıktı haritalar ile görselleştirilmiştir.

1. 2. Göç ve Türkiye

Asya ve Avrupa arasında coğrafi ve stratejik konumu sebebiyle bir köprü konumunda olan Türkiye tarih öncesi çağlardan bu yana kitlesel sığınma hareketleri de dahil bir dizi göç hareketliliğine sahne olmuştur (Varol ve Gültekin, 2016). Bununla birlikte ülkemize Osmanlı döneminde ve Cumhuriyet döneminde çeşitli göç hareketleri mevcuttur (URL 3). Osmanlı dönemi ön plana çıkan kitlesel ve bireysel hareketlilik arasında 1492 yılında on binlerce Yahudi'nin İspanya'dan gemilerle getirilmesi, 1709 yılında İsveç Kralı Şarl ile iki bin (2000) kişilik grubun Osmanlı topraklarına gelmesi, 1917 yılında Vrangel'in yaklaşık olarak yüz otuz beş bin (135.000) kişiyle Osmanlı İmparatorluğundan koruma talep etmesi ve farklı istatistiki bilgilerin olmasıyla birlikte 1856 - 1864 yıllarında yaklaşık bir milyon beş yüz bin (1.500.000) Kafkas'ın Osmanlı İmparatorluğu tarafından kabul edilmesi olarak sayılabilir (URL 3). Cumhuriyet Döneminde ise 1922-1938 arasında 16 yıllık süreçte 384 bin kişi Yunanistan'dan, 1923-1945 arasında 22 yıllık süreçte 800 bin kişi Balkanlar'dan, 1933-1945 arasında 12 yıllık süreçte 800 kişi Almanya'dan, 1988'de 51.542 kişi Irak'tan, 1989'da 345 bin kişi Bulgaristan'dan, 1991'de I. Körfez Savaşı'ndan sonra 467.489 kişi Irak'tan, 1992-1998 arasında 6 yıllık süreçte 20 bin kişi Bosna'dan, 1999'da Kosova'da olan olaylar neticesinde 17.746 kişi, 2001'de 10.500 kişi Makedonya'dan, Nisan 2011-Mart 2019 tarihlerinde yaklaşık 8 yıllık süreçte yaklaşık 3.6 milyon kişi Suriye'den Türkiye topraklarına gelmiştir (URL 3).

Birleşmiş Milletler'e (BM) bağlı Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) yayınladığı raporun 2020 verilerine göre Türkiye BM tarafından tanınan 193 ülke arasında dünyada en fazla göç alan 12. ülke olma özelliği taşımaktadır. Türkiye'nin dünyanın en fazla göç alan ilk 20 ülkesi içerisinde yer alması kuşkusuz ülkenin stratejik konumu ile ilişkilidir. Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının kesişim

noktasında bulunan Türkiye, geçmiş yıllardan bugüne jeostratejik konumuyla büyük göç hareketleri için hem varış, hem de geçiş ülkesi konumunda olmuştur. Nitekim aynı rapora göre Suriye'den savaş ve çatışma nedeniyle Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin kullandığı göç güzergahı dünyanın en büyük ikinci göç koridoru konumundadır (UN IOM, 2022).

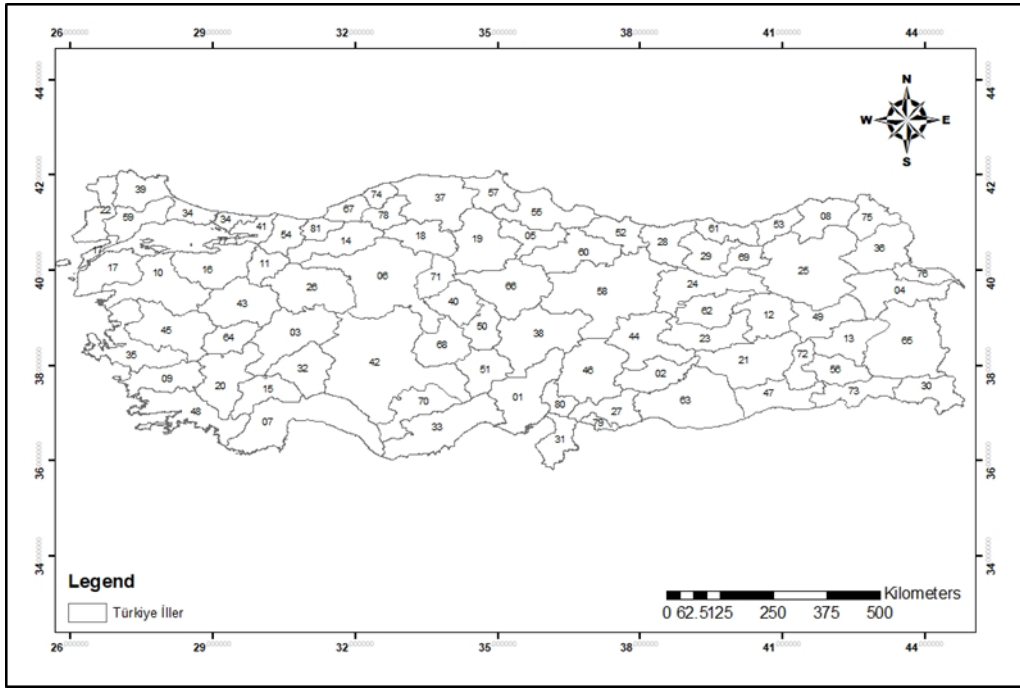
2021 itibarıyla IOM verilerine göre Türkiye'de %90'dan fazlasını Suriyelilerin oluşturduğu 3,9 milyon göçmen ve mülteci bulunmaktadır. Bu resmi verilere göre Türkiye dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumundadır. Dünyada toplam Suriyeli mülteci sayısı 6.7 milyon iken Türkiye, Suriyelilerin %50'sinden fazlasına sığınmacı statüsü ile ev sahipliği yapmaktadır. Geçici koruma kapsamında bulunan ve ülkenin 81 iline dağılmış Suriyelilerin dağılım gösterdiği ilk on il arasında 538.126 ile İstanbul ili birinci sıradadır. İstanbul'u sırasıyla 46.613 kişi ile Gaziantep, 433.212 kişi ile Hatay, 428.887 kişi ile Şanlıurfa, 256.196 kişi ile Adana, 241.045 ile Mersin, 184.065 ile Bursa, 149.786 ile İzmir, 123.342 ile Konya ve 106.862 ile Kilis takip etmektedir. Suriyelilerin 51.196'sı ise Adana, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis ve Osmaniye illerindeki geçici barınma merkezlerinde yaşamaktadır (URL 4).

Kuruluşlar Arası Daimi Komite, Avrupa Komisyonu ve dünya çapındaki insani yardım ve kalkınma örgütlerinin ortak girişimi olan Küresel Risk Yönetimi Endeksi'nin (INFORM) 2018 raporuna göre risk endeksi bağlamında Türkiye, 191 ülke arasında 45'inci sırada yer almaktadır. 0 ile 10 arasında bir puanlamanın yapıldığı rapora göre, Türkiye yüksek riskli endeks grubundaki ülkeler arasında yer almaktadır. Ülke, 9.8 puan ile mevcut çatışma, 9.3 puan ile deprem ve 9.3 ile yerinden edilmiş insanlar kategorilerinde yüksek risk değerleri ile öne çıkmaktadır (URL 5). Bu risk faktörü raporu, Türkiye'nin güneyinde ve batısında yaşanan çatışma ortamlarının ve düzensiz göçlerin ülke için birer risk faktörü oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

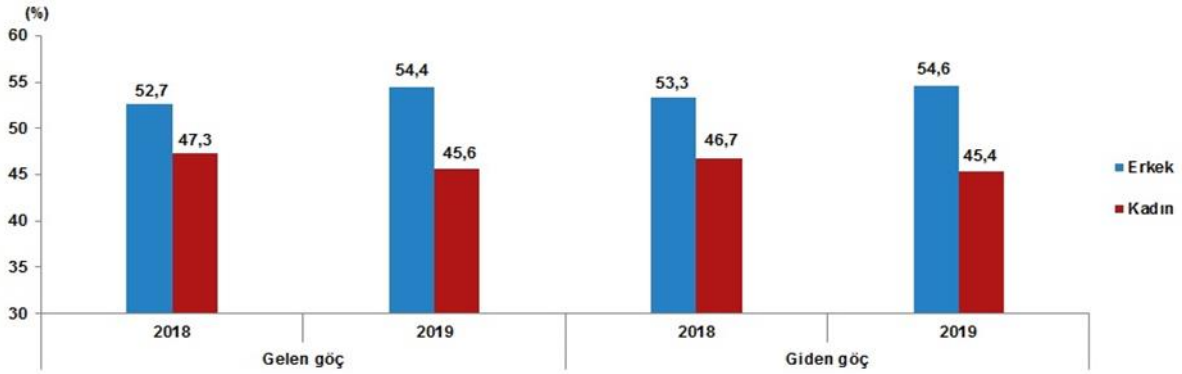
2. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışmada kullanılan veriler 2018 ve 2019 yılları için Türkiye İstatistik Kurumu tarafında elde edilmiş resmi verilerdir. Çalışmada il bazında Türkiye'ye gelen göç Türkiye Cumhuriyeti (T.C.) vatandaşı ve Yabancı uyruklu (Y.U.) nüfusa ait veriler, giden göç (T.C. Vatandaşı ve yabancı uyruklu) veriler kullanılmıştır. Ayrıca illerin toplam nüfusu, T.C. vatandaşları ve Y.U. nüfusa ait sayısal veriler kullanılmıştır. İstatistik veriler metaveri olarak CBS platformuna aktarılmıştır. Çalışma da sayısal veriler il bazında olduğundan konumsal veri olarak ED50 Datumunda Türkiye iller haritası kullanılmıştır (Şekil 1).

Mekansal analizler Coğrafi Bilgi Sistemleri platformunda yapılmış olup çıktı haritalar ile görselleştirilmiştir. TÜİK verilerine göre yurt dışından Türkiye'ye göç edenlerin sayısı 2019 yılında, 2018 yılına göre %17,2 artmış ve 677 bin 42 kişi olmuştur. Göç eden nüfusun %54,4'ünü erkekler, %45,6'sını ise kadınlar oluşturmaktadır (Şekil 2).

Şekil 1. Türkiye İller Haritası

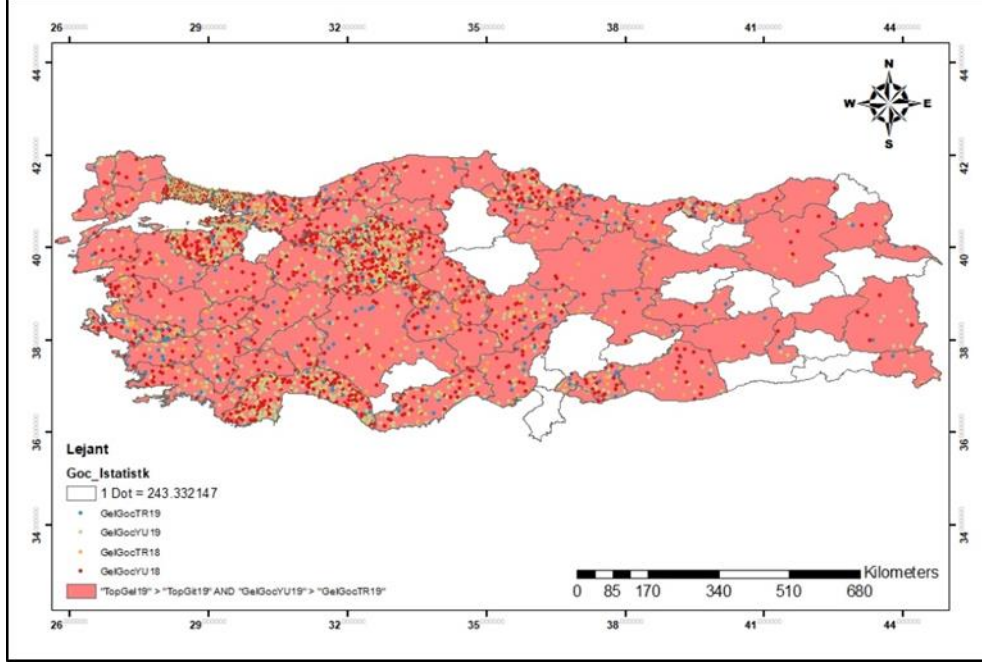
Şekil 2. Türkiye'ye gelen ve Türkiye'den giden göçün cinsiyete göre dağılımı, 2018, 2019 (URL 6).

Yurt dışından gelen göç nüfusun 98 bin 554'ü T.C. vatandaşları olup 578 bin 488'ini yabancı uyrukludur. Ülkemizden yurt dışına göç eden kişi sayısı 330 bin 289 olup, bu rakam 2019 yılında 2018 yılına göre %2 artmıştır. Göç eden nüfusun %45,4'ünü kadınlar oluşturmaktadır (URL 6). Türkiye'den 84.863 T.C. vatandaşımız ile 245.426 yabancı uyruklu nüfus 2019 yılında yurt dışına gitmiştir (URL 6).

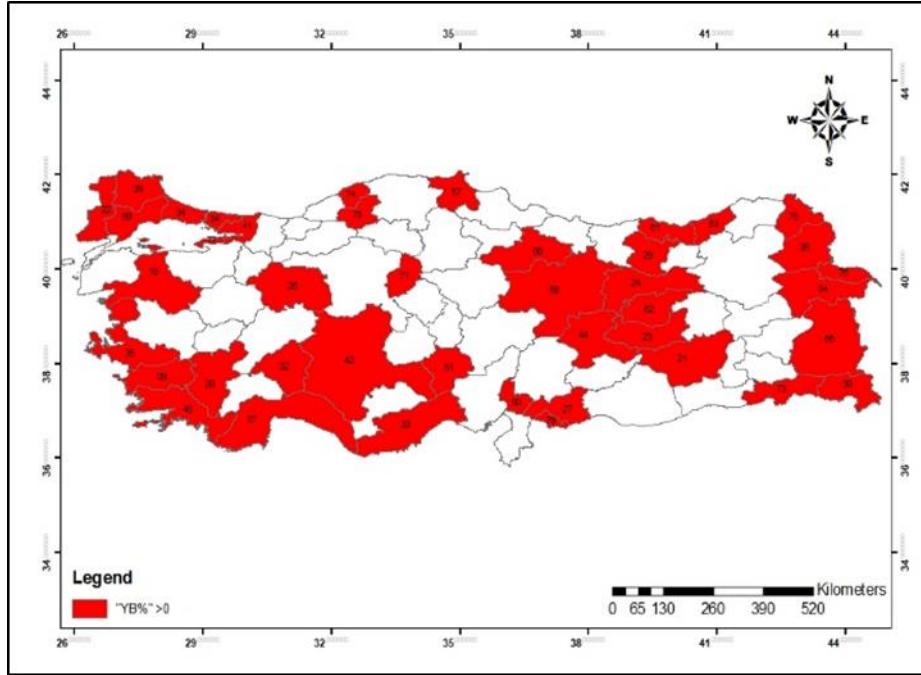
3. BULGULAR VE SONUÇLAR

2019 yılında il bazında Türkiye'ye gelen göçün giden göç nüfusundan yüksek olduğu ve il nüfusuna katılan yabancı uyruklu göç nüfusun Türkiye Cumhuriyeti (T.C.) vatandaşından (göç ile gelen) fazla olduğu il sayısı 63 olup (Şekil 3), 2018 ve 2019 yıllarında gelen T.C vatandaşı ve Y. U. nüfusu İç Anadolu bölgesinde Ankara'da ve kıyı bölgelerde Antalya, İstanbul, İzmir, Yalova, Samsun ve Bursa'da yoğunluk diğer illere oranla oldukça yüksektir.

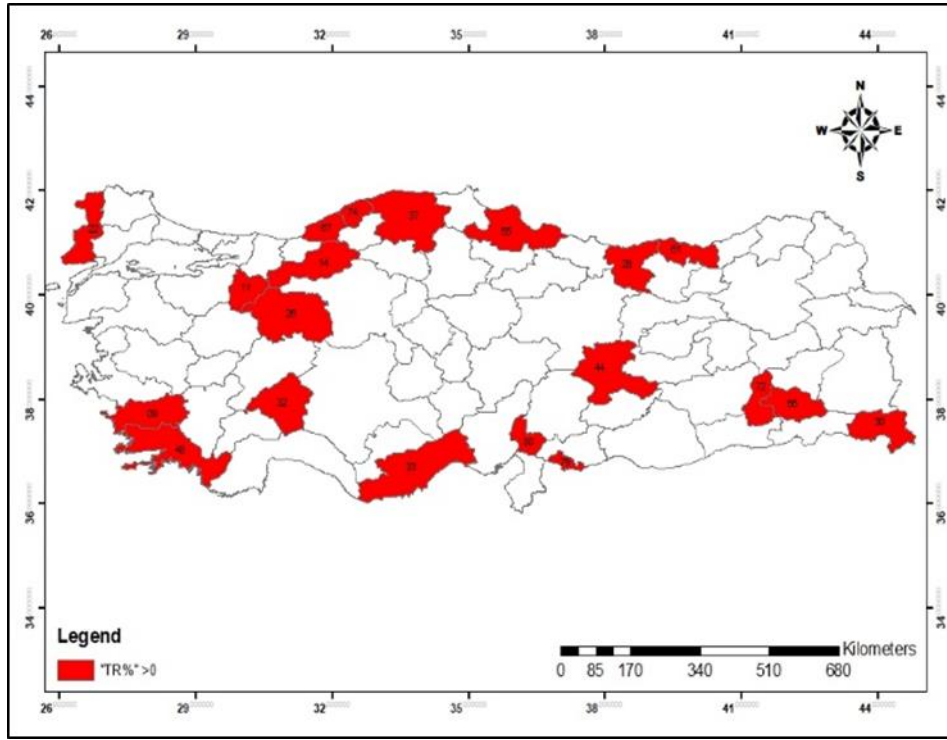
2019 yılında bir önceki yıla göre yabancı uyruklu gelen göçmenlerin oranı 41 ilde artış gösterirken (Şekil 4), 20 ilde T.C vatandaşlarının göç oranı artmıştır; Şekil 5. T.C. vatandaşlarının ve Y.U. nüfusun her ikisinin birden göç oranının bir önceki yıla göre artış gösterdiği il sayısı 12'dir (Şekil 6).

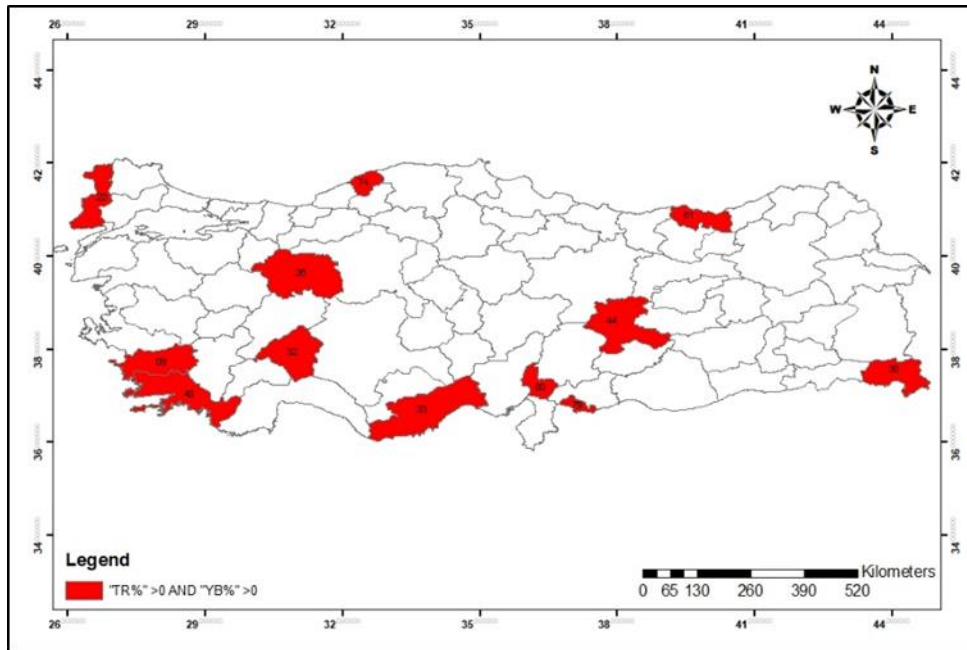
Şekil 3. 2018-19 yıllarında göç ile gelen T.C vatandaşı ve Y.U nüfusun, giden göç nüfusundan büyük olduğu iller

Şekil 4. 2019 yılında Y.U göç nüfusunun 2018 yılına göre artışta olduğu iller

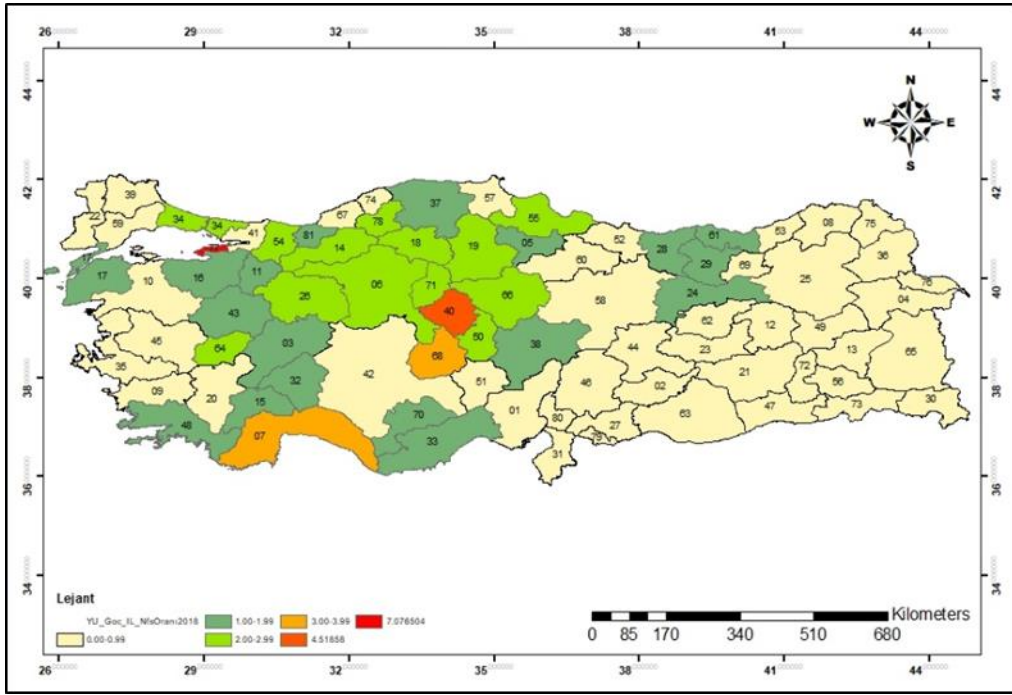

Şekil 5. 2019 yılında göç ile gelen T.C. vatandaşlarının 2018 yılına göre artışta olduğu iller

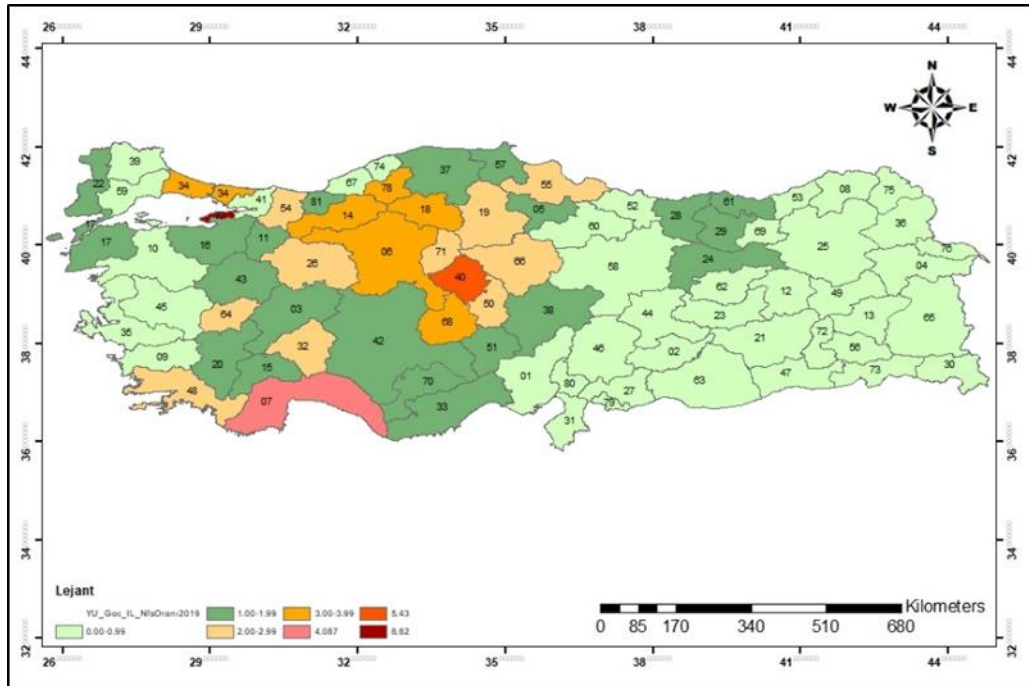
Şekil 6. 2019 yılında T.C. vatandaşlarının ve Y.U göç nüfusunun 2018 yılına göre artışta olduğu iller

2018 yılında Yabancı Uyruklu göç eden nüfusun il nüfusuna oranı maksimum %7 ile Türkiye'nin en küçük yüz ölçümüne sahip Yalova ilinde olmuştur. Yalova'yı %4.51 ile Kırşehir ve %3.00-3.99 arasında değerlere sahip olan Aksaray ve Antalya takip etmektedir (Şekil 7).

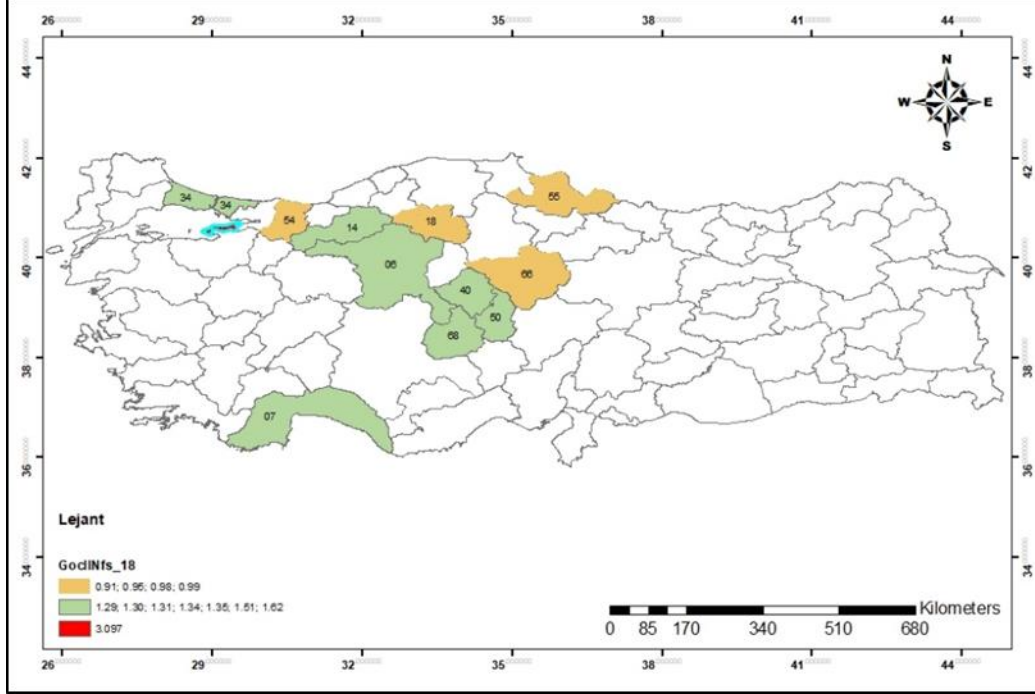
Şekil 7. 2018 yılında Y.U. göç nüfusunun il nüfusuna oranı

Yabancı Uyruklu göç eden nüfusun il nüfusuna oranı, 2019 yılında, Yalova'da yaklaşık %9'a, Aksaray %5.43'e, Antalya % 4.09'a ve 6 ilde (İstanbul, Ankara, Aksaray, Bolu, Çankırı, Karabük) %3.00-3.99 arasına yükselmiştir (Şekil 8).

Şekil 8. 2019 yılında Y.U göç nüfusunun il nüfusuna oranı

2018 yılında göç eden toplam nüfusun il nüfusuna oranı 12 ilde 0.01-3.097 arasında değişmektedir. 0.91,0.96, 0.98, 0.99 oranına sahip dört il (Sakarya, Samsun, Çankırı, Yozgat), 1.00-2.00 arasında değişen orana sahip 7 il olup bu iller; İstanbul, Kırşehir, Bolu, Ankara, Antalya, Aksaray ve Nevşehir'dir. En yüksek orana 3.097 ile Yalova ili sahiptir (Şekil 9).

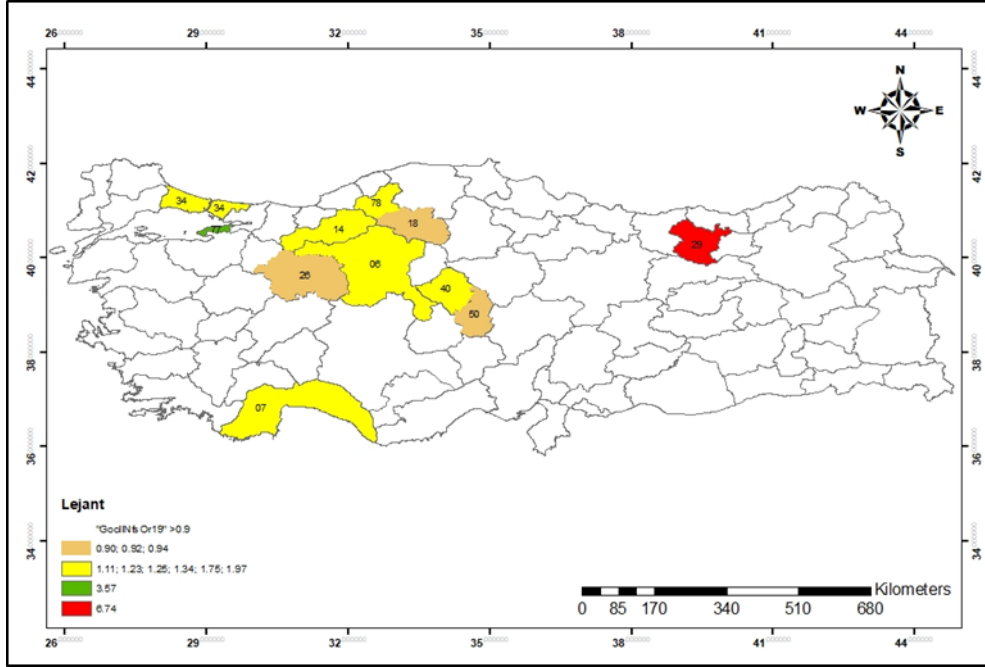

Şekil 9. 2018 yılında ilin aldığı toplam göç nüfusunun il nüfusuna oranı (%1'e yakın ve daha büyük orana sahip iller)

2019 yılında göç eden toplam nüfusun il nüfusuna oranı maksimum 6.74 ile Gümüşhane ilinde olmuştur. Bu oranı bir önceki yıl 3.097 ile maksimum orana sahip Yalova takip etmiştir. Bir önceki yıla benzer oranda, toplam göç eden nüfusun il nüfusuna oranı 3.57 'dir. %1.00 -2.00 arasında göçün yüksek rakamlara sahip olduğu, Ankara, İstanbul ve Antalya'nın da arasında olduğu 6 il (Bolu, Karabük, Kırşehir) vardır. Eskişehir, Çankırı ve Nevşehir illerinde il nüfusunun yüzde 1'ine yakın sayıda göç hareketliliği gözlemlenmiştir (Şekil 10).

Göç alan kentlerde kentin fiziki dokusu, kültürel özellikleri ve yönetimi üzerinde öngörülen ve/veya öngörülemez etkiler olmaktadır (Koçak ve Terzi, 2012). Gecekondulaşma, kayıt dışı büyüme, alt yapı ve ulaşım yetersizlikleri, işsizlik, konut yetersizliği, bölgeler arası yatırım dengesizlikleri, nüfus yoğunluğunda dengesizlik ve kentleşme oranı, kirlilik, çevresel tahribat, kentle bütünleşme sorunu, çevre sorunları bunlardan başlıca olanlarıdır (Koçak ve Terzi, 2012). Bununla birlikte sosyal alandaki etkileri de önemli kayıp-değişimlere neden olmaktadır. Kültür ve adetlerdeki farklılıklara bağlı olarak uyum sorunları, kültürel bozulma-kayıplar, eğitim ve sağlık sorunları, suç oranları üzerindeki etkileri, güvenlik sorunları gibi etkileri oluşturmaktadır (Odabaşı, 2021). Bu bağlamda göç her ne kadar nüfus verileriyle çalışılıyorsa da göç ile ilgili çalışmalarda kentlere ait koşullar göz önünde bulundurularak mekânsal ve demografik özelliklere göre yapılmalıdır. Bunun nedeni şehirlerin nüfusu taşıma kapasitelerinin, göç ile gelen nüfusun sayısal büyüklüğünden ziyade ilin kapasitesini aşıp aşmayacağıyla ilişkili olmasıdır. Yukarıda yapılan analizlerde Gümüşhane İl'inde gelen göçmen nüfusu diğer illere göre çok yüksek olmamasına rağmen il nüfusuyla kıyaslandığında diğer illere göre oldukça yüksek bir değer

çıkıştır. Bu bağlamda yapılacak göç planlama yaklaşımlarında olması muhtemel kent gelişim sorunlarıyla başa çıkabilmek için kentin sosyo-ekonomik koşulları, kentin fiziki imkanları vb. araştırılacak öncelikli şehirler arasında olmalıdır. Benzer durum Kırşehir ve Aksaray İllerinde de gözlemlenmiştir. Bu kentler de gelen göçmen grupların özellikleri, yerleşim bölgeleri vb. açısından araştırılması gereken öncelikli kentler arasındadır.

Şekil 10. 2019 yılında ilin aldığı toplam göç nüfusunun il nüfusuna oranı (%1'e yakın ve daha büyük orana sahip iller)

Bu çalışmada göç planlama ve politikalarına altlık oluşturacak analizler üzerinden ön değerlendirme haritaları üretilmiştir. Bu aşama göç araştırma, planlama ve yönetim çalışmalarına altlık niteliğindeki temeli oluşturmaktadır. Ancak göç çok yönlü etkileri olan, doğrudan mekânı ve insanı etkileyen zamansal boyutta detaylı analiz edilmesi gereken bir olgudur. Göçün kendi doğasından kaynaklanan nedenlerle, “kültürel afet” ya da “sosyo-ekolojik afet” olma potansiyelinin yanı sıra çevresel etkileri, yanlış arazi kullanımı, kent kapasitesinin aşılmasına yaptığı baskılar gibi koşullar nedeniyle göç, çeşitli afetlere neden olacak ve/veya zararlarını arttıracak durumlara zemin de hazırlamaktadır. Göçün mekansal modellemesi ve etkili parametrelerin tanımlanması, çeşitli coğrafi ölçeklerde demografik, ekonomik, sosyal ve çevresel değişiklikleri planlamak ve yönetmek için zorunludur. Bu açıdan mekânı ve istatistiki bilgiyi birbirinden ayırmayan, birlikte analiz edebilen ve zamansal boyutta değerlendirmeye imkân veren Coğrafi Bilgi Sistemleri göç analizi, araştırılması ve yönetiminde oldukça önemli bir platformlardır.

KAYNAKLAR

Akbaş, Ferdi. (2020). Coğrafya Perspektifinden Göçler ve Göç Kuramları. Gazi Kitabevi. Ankara.

Akıncı, B., Nergiz, A., ve Gedik, E. (2015). Uyum süreci üzerine bir değerlendirme: Göç ve toplumsal kabul. Göç araştırmaları dergisi, (2), 58-83.

Apap, Joanna. (2021). The concept of 'climate refugee' Towards a possible definition. European Parliamentary Research Service.

Brown O. Migration and Climate Change. IOM Report Nr. 38. International Organization for Migration. Geneva (Switzerland). 2008.

Clark, W. C. ve Munn, R. E. (1986). Sustainable development of the biosphere. Cambridge University Press.

Corbett, John. (2003). Ernest George Ravenstein: The Laws of Migration, 1885, Center of Spatially Integrated Social Science

Gupta, P., Bharat, A. (2022). An Integrated Approach for Capturing Intermediate Demographic Changes. Journal of Urban Planning and Development, 148(2), 04022018. [https://doi.org/10.1061/\(ASCE\)UP.1943-5444.0000810](https://doi.org/10.1061/(ASCE)UP.1943-5444.0000810)

Güllüpinar, F. (2012). Göç olgusunun ekonomi-politiği ve uluslararası göç kuramları üzerine bir değerlendirme. Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, 2(4).53-85.

IOM (International Organization for Migration). (2019). International Migration Law: Glossary on Migration, İsviçre

İnce, Celal. (2019). Göç kuramları ve Suriye Göçü Üzerine Bir Değerlendirme. Opus Toplum Araştırma Dergisi. 11 (18). 2579-2615.

Harun, R., Fillion, P., ve Moos, M. (2021). The immigrant effect on commuting modal shares: variation and consistency across metropolitan zones. Journal of Urbanism: International Research on Placemaking and Urban Sustainability, 1-21. <https://doi.org/10.1080/17549175.2021.1893798>

Koçak, Y., ve Terzi, E. (2012). Türkiye'de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri. Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 3(3), 163-184.

Lee, E. S. (1966). A theory of migration. Demography, 3(1), 47-57.

Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., ve Taylor, J. E. (2014). Uluslararası göç kuramlarının bir değerlendirmesi. Göç Dergisi, 1(1), 11-46.

Mijani, N., Shahpari Sani, D., Dastaran, M., Karimi Firozjaei, H., Argany, M., ve Mahmoudian, H. (2021). Spatial modeling of migration using GIS-based multi-criteria decision analysis: A case study of Iran. Transactions in GIS.

Nazeer, M. Alam, S., ve Fatima, A. (2021). Sustainability of Urban Regions and Migration in Pakistan: A GIS Analysis. International Journal of Economic and Environmental Geology, 12(3), 36-39. <https://doi.org/10.46660/ijeeg.Vol12.Iss3.2021.618>

Odabaşı, S. (2021) The Economics of Crime and Immigration: A Panel Data Analysis. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (45), 387-399.

Özyakışır, Deniz (2013). Göç Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama, Nobel Akademik Yayıncılık

Prescott-Allen, R., ve Allen, R. (1980). How to save the world: strategy for world conservation (No. 366). Totowa, NJ: Barnes and Noble Books.

Rechkemmer, A., O'Connor, A., Rai, A., Decker Sparks, J. L., Mudliar, P., ve Shultz, J. M. (2016). A complex social-ecological disaster: Environmentally induced forced migration. Disaster Health, 3(4), 112-120.

Savcı, Şafak ve Ergöçmen. (2019). Kalkınma Perspektifinden Türkiye-Avrupa Ülkeleri Göç Koridoru Analizi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 11 (30). s. 886-901. <https://doi.org/10.20875/makusobed.634732>

Sirkeci, İbrahim ve Yaylacı ve Göktuna. (2019). Küresel Hareketlilik Çağında Göç Kuramları ve Temel Kavramlar. Kuramsal ve Uygulama Boyutları ile Türkiye'de Sığınmacı, Mülteci ve Göçmenlerle Sosyal Hizmetler. Transnational Press London.

Stouffer, Samuel (1940). Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility And Distance, *Amerina Sociological Review*, 5 (6), 845-867.

UN IOM. (2022). World Migration Report 2022. International Organization for Migration, Cenevre, İsviçre

Sumping, A., Rasam, A. A., Adnan, N. A., ve Saad, N. M. (2021). Mapping Immigrant Populations: A GIS-Based Public Perception Exploratory Analysis. In IOP Conference Series: Earth and Environmental Science (Vol. 620, No. 1, p. 012018). IOP Publishing.

United Nations Development Programme (UNDP) (2009). Overcoming barriers: Human mobility and development, Human Development Report , 229 pages.

UNCSD Secretariat (2012). Migration and sustainable development. Rio 2012 Issue Briefs, 15, 7 pages.

Varol, N., ve Gültekin, T. (2016). Etkin bir göç faktörü: Afetler. *Antropoloji*, (32), 43-51. https://doi.org/10.1501/antro_0000000337

Yang, X., Damen, M. C., ve Van Zuidam, R. A. (1999). Satellite remote sensing and GIS for the analysis of channel migration changes in the active Yellow River Delta, China. *International Journal of Applied Earth Observation and Geoinformation*, 1(2), 146-157.

World Commission of Environment and Development (1987). Our common future, Oxford University Press, London, United Kingdom, 383 pages. This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

URL 1, <https://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/618ae4694/mid-year-trends-2021.html> (Son Erişim: 07.03.2022)

URL 2, https://www.iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/microsites/IDM/worksh_ops/evolving_global_economy_2728112007/presentations/presentation_migration_environment.pdf (Son Erişim: 12.01.2022)

URL 3, Göç İdaresi Başkanlığı, <https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi> (Son Erişim: 22.02.2022)

URL 4 <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Son Erişim: 02.03.2022)

URL 5, <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/INFORM%20Annual%20Report%202018%20Web%20Spreads.pdf>, (Son Erişim : 02.03.2022)

URL6, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Göç-İstatistikleri-2019-33709#:~:text=%C4%B0stanbul'u%2C%20%259%2C,3%2C%20ile%20Bursa%20izledi> (Son Erişim: 22.02.2022)